

тоспроможних розробок і досліджень із формування професіоналізму та розвитку професійного потенціалу особистості й конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інституційний розвиток ПТНЗ: основні підходи до бізнес-планування та маркетингу : навчально-методичний посібник / Л. І. Даниленко, Л. М. Сергєєва, В. В. Кашевський та ін. ; за ред. Л. І. Даниленко – К. : Етіс-Плюс, 2008. – 148 с.
2. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в умовах державно-управлінських реформ : наук. розробка / І. В. Козюра, А. О. Краснейчук, Ю. Г. Іванченко та ін. – К. : НАДУ, 2012. – 60 с.
3. Монастирський Г. Л. Теорія організа-

ції / Г. Л. Монастирський // Теорія організації : підручник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 288 с.

4. Огнев'юк В. Інноваційний консенсус: освічені професіонали VS сировинний експорт [Електронний ресурс] / В. Огнев'юк. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/columns/2016/02/10/207996/>.

5. Симонов В. П. Педагогический менеджмент: ноу-хау в образовании : учебное пособие. – М. : Высшее образование, 2007. – 375 с.

6. Чернишова Е. Р. Освітні кластери як шлях підвищення конкурентоздатності навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти / Е. Р. Чернишова // Горизонты образования. – 2012. – № 3. – Т. 4 (36). – С. 153–158.

Дата надходження до редакції: 11.01.2017 р.

УДК 37.014:373.553:37.014.63

Надія МЕЛЬНИК,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії, економіки
та менеджменту освіти,
проректор із науково-методичної роботи
Рівненського ОІППО

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНІХ ОКРУГІВ ТА ОПОРНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ

У статті представлено основні складові системи науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних закладів в умовах децентралізації в управлінні освітою. Окреслено модель регіонального методичного сервісу та мережевої взаємодії методичних служб Рівненщини, орієнтовану на взаємодію її суб'єктів, створення ефективної систем надання якісних освітніх послуг в контексті реалізації нових державних освітніх стандартів.

Ключові слова: освітній округ, опорний заклад, суб'єкти освітнього округу, мережева взаємодія, науково-методичний супровід, державно-громадське управління, профільне навчання, інклюзивна освіта, безперервна освіта.

В статье представлены основные составляющие системы научно-методического сопровождения деятельности образовательных округов и опорных

заведений в условиях децентрализации в управлении образованием. Определена модель регионального методического сервиса и сетевого взаимодействия методических служб Ровеничины, ориентированная на взаимодействие ее субъектов, создание эффективной системы предоставления качественных образовательных услуг в контексте реализации новых государственных образовательных стандартов.

Ключевые слова: образовательный округ, опорное заведение, субъекты образовательного округа, сетевое взаимодействие, научно-методическое сопровождение, государственно-общественное управление, профильное обучение, инклюзивное образование, непрерывное образование.

In this article describes the basic components of the system of scientific and methodological support of educational districts and supporting schools under

decentralization in the management of education outlined methodological model for regional networking services and teaching services Rivne engagement of its subjects, creating effective systems to provide quality educational services in terms of the implementation of new state educational standards.

Key words: educational district, a stronghold of the institution, subjects of educational district, network, scientific and methodological support, state-public management, specialized education, inclusive education, continuing education.

Постановка проблеми. В Україні триває процес децентралізації влади. Формуються об'єднані територіальні громади, а в них – органи управління освітою. Органи місцевого самоврядування об'єднують територіальних громад є автономними та мають всі повноваження, у тому числі у сфері управління освітою. На них покладено відповідальність за створення умов для надання якісних освітніх послуг та покращення якості освіти дітей, які проживають і навчаються на визначеній території, створення системи управління освітою у своїх громадах, підвищення ефективності використання державних коштів, що виділяються на фінансування галузі.

Важливу роль на даному етапі модернізації освітнього простору повинні відіграти освітні округи та опорні заклади. Освітні округи як добровільні об'єднання навчальних закладів незалежно від типу та форми власності формуються для створення єдиного освітнього простору, створення умов для здобуття загальної середньої освіти та забезпечення рівного доступу до якісної освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку громадян, а також допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання, оптимального задоволення культурно-освітніх потреб людей, які проживають у межах відповідних об'єднаних територіальних громад [5]. В освітньому окрузі визначається опорний заклад, навколо якого організовується мережева взаємодія навчальних закладів з установами культури, фізичної культури і спорту, підприємствами, громадськими організаціями, створюються умови для раціонального й ефективного використання наявних ресурсів суб'єктів округу, їх модернізації. Така система навчально-виховної роботи має свої переваги, оскільки дозволяє акумулювати на базі опорного закладу кращий педагогічний досвід, сучасні технології і методики навчання, оперативно реагувати на виклики інформаційного суспільства. У кінцевому результаті це позитивно впливає на рівень надання освітніх послуг та задоволення освітніх потреб дітей. До того ж, як вважають науковці, саме освітні округи та опорні школи забезпечать керований розвиток територіальної освітньої системи в умовах динамічного суспільно-економічного середовища, стануть важливим елементом державно-громадської організації освітнього процесу, проявом нового підходу до управління й розвитку освіти на регіональному рівні, дозволять більш повно врахувати інтереси батьків та учнів як кінцевих споживачів освіти [3-6].

Функціонування освітніх округів та опорних закладів відповідно потребує оновлення системи науково-методичного супроводу їх діяльності в

умовах децентралізації, орієнтованої на мережеву взаємодію її суб'єктів, створення ефективної системи надання якісних освітніх послуг в умовах реалізації Концепції нової української школи, нових державних освітніх стандартів.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питання управління освітою у контексті оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів, створення і функціонування освітніх округів та опорних шкіл розкрито у працях О. Гаврилюк, Д. Дейкуна, Д. Дзвінчука, Ю. Луковенка, Н. Ничкало, А. Мазака, М. Осадчого, О. Пастовенського, В. Паламарчук, В. Проскурніна, І. Реморенка, М. Романенка, С. Сологуб, Л. Юрчук та інших. У цьому контексті слід особливо виокремити наукові роботи І. Осадчого та В. Проскурніна, оскільки в них докладно висвітлено питання організаційно-педагогічних умов діяльності та розвитку освітніх округів й опорних шкіл, розкрито теоретико-технологічні засади їх функціонування у сільській місцевості. Формування системи науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних шкіл, зокрема в системі післядипломної педагогічної освіти, розкрито у працях М. Артюхова, Л. Ільєнко, Н. Лукіної, В. Олійника, О. Чернишова та ін.

Теоретичні й методичні аспекти впровадження в практичну діяльність навчальних закладів, методичних служб досвіду керівників та вчителів-майстрів висвітлено в працях таких науковців, як Ю. Бабанський, І. Жерносек, М. Красовицький, Н. Любченко, В. Паламарчук, І. Підласий, М. Ярмаченко.

Проте аналіз наукової літератури засвідчує, що в сучасних умовах децентралізації в управлінні освітою недостатньо вивчаються питання створення системи науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних закладів, нових моделей мережевої взаємодії та науково-методичного супроводу інноваційних процесів. Зважаючи на це, **метою статті** є виокремлення особливостей складових системи науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних закладів в умовах децентралізації в управлінні освітою, що розглядається як важлива складова системи неперервної освіти, її базовий елемент і рушійна сила розвитку.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування освітньої галузі в Україні створення освітніх округів та опорних закладів спрямоване на розвиток і модернізацію освіти в конкретно визначеній адміністративно-територіальній одиниці – об'єднаній територіальній громаді, на задоволення потреб учнів та батьків у якісній допрофільній підготовці та профільному навчанні, професійному самовизначенні, на створення послідовної, багатоступеневої системи надання якісних освітніх послуг.

Актуальною залишається проблема оптимізації функцій усіх ланок системи управління освітою, чітке розмежування повноважень і відповідальності між ними, реорганізація районних, міських відділів, управлінь освіти, методичних кабінетів та трансформація їх у сервісні центри, зменшення їх контрольно-регулюючих функцій і посилення стратегічно-аналітичних і суто методичних, зміцнення ролі місцевих органів самоуправління та громад в управлінні освітою, посилення ролі батьківських і піклувальних рад в управлінні школою, запровадження реального самоврядування й автономії навчальних закладів [1]. Такі зміни потребують

розширення функцій системи післядипломної педагогічної освіти, оновлення її найвагомішої складової – системи підвищення кваліфікації та професійного розвитку педагогічних і керівних кадрів, формування інноваційної структури, чіткого визначення напрямів, видів та форм діяльності інституту післядипломної педагогічної освіти у напрямі науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних закладів у сучасних умовах, оскільки існують суперечності між необхідністю докорінної зміни характеру взаємозв'язків між усіма учасниками освітнього процесу в умовах децентралізації й неготовністю значної частини керівних і педагогічних кадрів до роботи в умовах цих змін, наявністю досвіду існування освітніх округів та опорних закладів і відсутності системи науково-методичного супроводу їх діяльності у сучасних умовах. Діяльність методичної служби в умовах реформування освіти набуває особливої ваги, адже саме правильно організована і своєчасна допомога вчителю дозволить йому не розгубитися серед величезного потоку інформації, зорієнтуватися щодо доцільності тих чи інших методик, технологій і підходів у навчанні. З огляду на це, міф про недоцільність, непотрібність методичної служби залишимо для тих, хто звик пливати за течією, кому чужий творчий пошук, ініціатива, хто завжди задовольняється найменшим. Навпаки, методична служба сьогодні має стати центром реформування освіти при формуванні структури органів управління освітою в умовах децентралізації [2].

Саме таке завдання поставив перед собою Рівненський ОІППО, діяльність якого спрямована на оновлення системи науково-методичного супроводу освітніх округів та опорних закладів, на мережеву взаємодію та скоординованість дій усіх методичних служб у даному напрямку.

Як ми розуміємо і бачимо науково-методичний супровід в умовах децентралізації, діяльності освітніх округів та опорних закладів, реалізації нових державних освітніх стандартів та інноваційних підходів? Це – підготовка вчителів до впровадження нових державних освітніх стандартів, оновлених навчальних програм, підручників; сприяння їх участі у всеукраїнських та міжнародних проектах, програмах, виставках; допомога у впровадженні нових педагогічних технологій, методик, форм навчання дітей з метою підвищення якості освіти; навчання щодо використання в навчально-виховному процесі ІКТ; організація роботи з обдарованою молоддю; здійснення інклюзивного навчання, в тому числі дистанційно; організація профільного навчання в старшій школі; здійснення експертизи навчальних програм та підручників; проведення моніторингових досліджень; організація та проведення ЗНО; залучення до участі у професійних конкурсах; допомога в реалізації нової моделі виховної роботи, що базується на формуванні патріотизму, а ще – це науково-методичний супровід нового типу керівника опорного закладу, спроможного передбачити та реалізувати стратегічні вектори розвитку закладу. Перелік функцій методичної служби можна продовжувати, проте всі вони підпорядковані одній меті: формуванню сучасного вчителя, керівника навчального закладу та освітньої установи, без чого поступ в освіті неможливий. Без сучасного вчителя не може бути сучасної школи.

Діяльність освітніх округів та опорних закладів сьогодні потребує якісно нового формату їх науково-методичного супроводу, який ще не має достатньо обґрунтованої позиції з правової, організаційно-управлінської та науково-педагогічної точок зору. Пріоритетного значення набуває потреба розробки теорії і практики управління освітнього округу та опорного закладу, комплексу науково-методичних дій, зміст яких визначається як загальними завданнями і проблемами модернізації сучасної школи, так і конкретикою у певному територіальному освітньому просторі; формування готовності освітян-управлінців до партнерської діяльності з представниками місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що опікуються проблемами освітньої галузі, громадськістю.

У процесі оновлення системи науково-методичного супроводу діяльності освітніх округів та опорних закладів у регіоні було розроблено та розпочато реалізацію нової гнучкої моделі регіонального методичного сервісу та мережевої взаємодії методичних служб для оперативного та своєчасного реагування на потреби суб'єктів педагогічної діяльності. Модель передбачає формулювання нових підходів і принципів до здійснення методичного сервісу та мережевої взаємодії методичних служб; оновлення змісту та організаційної структури науково-методичної роботи; визначення основних напрямів та функцій методичного сервісу та мережевої взаємодії; розробку технології підготовки кадрів із метою здійснення інноваційної діяльності в умовах розвитку інформаційно-комунікаційного середовища. Реалізація моделі сприятиме створенню інноваційних структур в умовах освітнього округу та опорного закладу (моніторингові, консалтингові та маркетингові центри, школи новаторства, навчально-практичні центри тощо), формуванню віртуальних спільнот для отримання нових знань та обміну досвідом, підвищенню фахової майстерності педагогічних працівників для надання якісних послуг у межах ОТГ тощо.

Зважаючи на певну складність упровадження педагогічних інновацій у діяльність шкіл, працівниками інституту було вирішено розв'язати означені проблеми з позицій системного підходу шляхом реалізації взаємопов'язаних заходів на різних рівнях: обласному, районному (міському), об'єднаній територіальній громаді (освітнього округу) за трьома напрямками: організаційному, науково-методичному і моніторинговому. Крім того, було визначено завдання, пов'язані зі створенням освітніх округів та опорних закладів в умовах ОТГ, а саме: підготовка рекомендацій щодо їх створення, визначення принципів їх формування, розробка локальних нормативних документів щодо їх функціонування (Положення про освітній округ та Положення про опорну школу з чітко визначеною метою, завданнями, напрямками діяльності тощо), проведення громадських слухань із питань створення та функціонування освітніх округів та опорних закладів, низки навчальних семінарів для представників органів управління в ОТГ, районних, міських відділів, управлінь освіти та методичних кабінетів, опорних закладів.

Наступний важливий крок – було модернізовано функції науково-методичної роботи, зокрема координаційну, прогностичну та стратегічно-аналітичну, що сприятиме здійсненню інноваційних процесів

в умовах формування ефективної системи забезпечення освітніми послугами населення кожної громади, розроблено рекомендації щодо реалізації моделі регіонального методичного сервісу та мережевої взаємодії методичних служб районних, міських методичних кабінетів та опорних закладів освітніх округів із метою координації дій щодо реалізації основних напрямів діяльності, мобілізації на співпрацю, пошук ефективних шляхів науково-методичного супроводу професійної діяльності педагогічних працівників, мережевого консультування, обміну досвідом, взаємодії з формування готовності педагогів до інноваційної діяльності. Працівниками інституту спільно з керівниками методичних служб райметодкабінетів та опорних закладів освітніх округів визначено завдання та прогнозовані результати мережевої взаємодії, змістові напрями та основні форми, серед яких: мережеві творчі майстерні, школи технологічної майстерності, тренінг-клуби (тренінг-центри), мережеві творчі лабораторії, мережеві методичні школи, центри розвитку методичного складу, центри моніторингових досліджень, школи прогностичних досліджень, науково-методичні лабораторії та ін.

Особливу увагу було приділено створенню інформаційної бази новостворених освітніх округів та опорних закладів, розробленню нових моделей мережевої взаємодії на рівні освітнього округу, межі якого відповідно до регіональних рекомендацій повинні співпадати із межами ОТГ.

В умовах розвитку мережі опорних закладів забезпечено стажування керівників загально-освітніх навчальних закладів та підвищення їх кваліфікації на базі інституту, урізноманітнено моделі, оновлено програми і модулі навчання під час курсів підвищення кваліфікації, створено умови для практики на базі опорних шкіл, кращих управлінців. Організовано також спеціальне навчання працівників методичних служб у межах Відкритого університету методиста, під час Червневих та Серпневих методичних студій, тренінгів із метою модернізації системи управління професійним розвитком керівних кадрів та педагогічних працівників, створення розгалуженої інфраструктури методичної служби на принципах мережевої взаємодії й маркетингу, розроблення критеріїв експертизи освіти в регіоні та механізмів їх застосування у практичній діяльності, що сприятиме забезпеченню стабільного функціонування й розвитку системи освіти регіону, формуванню єдиного інформаційно-навчального середовища Рівненщини. Це дозволить модернізувати нинішню систему науково-методичної роботи, створити на її базі нову, забезпечить більш якісне надання освітніх послуг в умовах освітнього округу та опорного закладу, сприятиме розвитку професійної компетентності й конкурентоздатності педагогічних працівників. Працівниками інституту підготовлено рекомендації щодо визначення структури, принципів, функцій та змісту діяльності методичної служби в освітньому окрузі ОТГ, її місії в наявній системі методичного сервісу, спрямовану в умовах децентралізації управління освітою на виконання лише властивих їй функцій, відмінних від повноважень працівників органів управління освітою.

Для розширення єдиного соціального інфор-

маційно-освітнього середовища продовжено наповнення контентів веб-порталу «Освіта Рівненщини» та сайту інституту змістовими модулями, розширення електронного освітнього ресурсу та здійснення інформаційно-методичної підтримки на етапі становлення управління системи освіти в ОТГ, інформаційно-методичного супроводу керівників опорних шкіл, педагогічних працівників з метою оновлення форм, засобів, технологій та методів навчання в умовах опорного закладу; створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління опорними закладами.

На базі Рівненського ОІППО створено Регіональний центр дистанційної науково-методичної підтримки педагогічних працівників навчальних закладів у міжатаційний період, одним із напрямів діяльності якого є консультативна підтримка органів управління освітою ОТГ, освітніх округів та опорних закладів щодо укомплектованості кадрами відповідної кваліфікації, підготовка необхідних документів, пов'язаних з інвентаризацією прийнятого комунального майна, кадрового обліку педагогів і шкільних працівників, вирішення питань методичної підтримки та атестації, видачі документів про освіту випускникам опорного закладу та його філій, підготовки статистичних звітів, фінансового та бухгалтерського забезпечення тощо.

Висновки. Колектив Рівненського ОІППО сьогодні забезпечує науково-методичний супровід діяльності органів управління ОТГ, освітніх округів та опорних закладів, процесів ефективного функціонування й розвитку методичних служб та їх корпоративної взаємодії з педагогічними та керівними кадрами на основі партнерства і сприяє підвищенню їх вагомості в регіоні. Зміст та різні форми курсів підвищення кваліфікації, заходи міжатаційного періоду, що плануються на основі моніторингових досліджень, дають можливість задовольнити запити і потреби керівників і педагогічних працівників у практичній діяльності, є прогностично спрямованими.

Проте інститут не схвалює рішення окремих ОТГ про ліквідацію методичних кабінетів як єдиних центрів на їх території, покликаних надати своєчасну й кваліфіковану допомогу вчителів. Ізолювати вчителя межами школи, покладатися на мережу Інтернет як нитку Аріадни, що виведе з лабіринту сучасних освітніх технологій і підходів, є хибним і недалекоглядним. Практика спілкування з педагогами свідчить, що дистанційне, самостійне опанування навчальними технологіями не дає бажаних результатів. Учителів потрібно частіше залучати до участі в тренінгах, майстер-класах, до відвідування показових уроків, зустрічей із творчими педагогами, що сприяє формуванню практичних умінь, засвоєнню досвіду під час спілкування з його авторами.

В умовах ОТГ не можна скорочувати і мережу позашкільних дитячих закладів – палаців дітей та молоді, спортивних клубів тощо, адже саме вони призначені для задоволення індивідуальних потреб дітей у післяурочний час. Усі винаходи, відкриття діти роблять під керівництвом наставників саме під час занять у гуртках, секціях, клубах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дорожня карта освітньої реформи (2015–2025) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edutransform.org/dorozhnya-karta-osvitnoyi-reformi-2015>.
2. Лист МОН України «Про формування органів управління освітою» № 1/9-633 від 30.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/legislation/other/49450/>.
3. Макеєва Н. Освітній округ – реальний шлях створення рівних можливостей для отримання якісної освіти / Н. Макеєва // Завучу. Усе для роботи. – 2011. – № 15–16. – С. 9–22.
4. Мелешко В. Функціонування освітнього округу на засадах інтеграції як умова розвитку освіти в сільській місцевості / В. Мелешко // Початкова школа. – 2015. – № 1. – С. 1–3.
5. Осадчий І. Державно-громадське управління освітнім округом : метод. реком. / І. Осадчий // Управління освітою. – 2015. – № 8 – С. 15–20.
6. Пастовенський О. Оптимізація мереж загальноосвітніх навчальних закладів : навчальний посібник / О. Пастовенський, М. Осадчий. – К. : Поліграфкнига, 2010. – 112 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітній округ» № 777 від 27.08.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-2016-p>.

Дата надходження до редакції: 03.01.2017 р.

УДК 371.13:371.15:37.013.74

Тетяна КОВБАСЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти
Рівненського ОІППО

БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

У статті розкрито поняття професійного розвитку та його характеристики. Проаналізовано досвід розвитку вітчизняної та закордонних систем організації професійного зростання педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: професійний розвиток, характеристики професійного розвитку, сучасні підходи до процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників, програми підвищення кваліфікації, план (програма) індивідуального професійного розвитку педагога.

В статье раскрыто понятие профессионального развития и его характеристики. Проанализирован опыт развития отечественной и зарубежных систем организации профессионального роста педагогических работников в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: профессиональное развитие, характеристики профессионального развития, современные подходы к процессу повышения квалификации педагогических работников, программы повышения квалификации, план (программа) индивидуального профессионального развития педагога.

The article deals with the concept of "professional development" and its characteristics. The experience of domestic and foreign systems of professional

development of pedagogical workers in the system of postgraduate education.

Key words: professional development, professional development characteristics, present in the process of training teaching staff, training programs, plan (program) individual professional development teacher.

Постановка проблеми. Зміна багатьох аспектів людського життя, запровадження інновацій у науці й техніці, невинний розвиток суспільства вимагають підготовки педагога нової формації, спроможного розвиватися відповідно до сучасних змін і трансформацій. Успіх інноваційних змін залежить від творчого потенціалу педагогічного працівника, його готовності до безперервного професійного розвитку, а також самоосвіти, здатності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості.

На початку ХХІ століття світова спільнота стверджує, що вчительство – це не тільки «змінна величина», необхідна для успішного реформування освітніх систем, а й «найбільш визначний носій змін» у реалізації реформ. Ця подвійна роль учителя в освітніх реформах – бути суб'єктом і об'єктом реформ – робить його професійний розвиток зоною виклику і посиленого науково-практичного інтересу з боку теоретиків та практиків освіти [4]. Сьогодні це призводить до розробки нових підходів, а отже, і стратегії професійного розвитку особистості педагога.